

EmploYouth for Western Balkans and Turkey

Politika Belgesi

Bu politika notu, Batı Balkanlar ve Türkiye'de gençlerin istihdamı alanında bölgesel işbirliğinin, katılımcı demokrasilerin ve AB uyum sürecinin güçlendirilmesine katkıda bulunmak amacıyla, Sırbistan, Kuzey Makedonya, Karadağ, Arnavutluk ve Türkiye'den gençlik alanında çalışan beş sivil toplum örgütü tarafından 2016 yılından beri yürütülmekte olan 'EmploYouth for Western Balkans and Turkey' projesi kapsamında Toplum Gönüllüleri Vakfı tarafından hazırlanmıştır.

Avrupa Komisyonu tarafından fonlanan proje bağlamında geliştirilen Gençlik Katılım Endeksi çerçevesinde belirlenen göstergeler üzerinden her yıl tüm partner ülkelerden güncel veriler toplanıp o verilere dayanan bir izleme raporu yayınlanmaktadır. Gençlik katılımını ekonomik, sosyal ve politik yönleriyle ele alan 2020 yılı Gençlik Katılım Endeksi Raporu çerçevesinde hazırlanan bu politika notu da endeks raporuyla benzer bir şekilde gençlik katılımı verilerinin toplanması ve erişilebilirliği, politik katılım, sosyal katılım ve ekonomik katılım alanında politika önerileri içermektedir. Bu önerilerin bir kısmı hali hazırda ilgili kamu kurumlarının strateji belgelerinde bulunmakta, daha az bir kısmı bu belgelerde yer alıp hayata geçmekte olup, bazıları ise doğrudan kamu gündeminde olmayan önerilerdir. Bu bağlamda öneriler değerlendirilirken doğrudan söz konusu politikanın hiç uygulanmıyor olduğu şekilde bir çıkarım yapılmaması, bu politika hali hazırda var olan bir politikaysa daha da gelişip yaygınlaşması yönünde bir görüş bildirilmiş olduğu şeklinde bir okuma yapılması yerinde olacaktır.

Gençlik Katılımı Verileri

2016 yılında oluşturulan Gençlik Katılım Endeksi içinde ekonomik, sosyal ve politik katılım alanlarında hangi göstergelerin kullanılacağı kararı verilirken, projenin partneri olan beş ülkeden de ulusal ölçekte resmi kurumlar üzerinden düzenli ve karşılaştırılabilir şekilde toplanabilecek olan veriler göz önünde bulundurulmuştur. Bu bağlamda söz konusu alanlarda gençlik katılımının bu endekste yer alan değişkenlerin çok daha fazlası üzerinden izlenip geliştirilmesi gerektiğini söylemek gerekir. Bu politika notunda, öncelik olarak endekste yer alan değişkenler üzerinden öneriler geliştirilmiştir, ancak belli bölümlerde Türkiye'de gençlerin katılımı konusunda önemli olduğu düşünülen başka değişkenlere referansla da birtakım önerilere yer verilmiştir.

Veri Yaş Aralığı Sorunu: 2011 yılında kurulmuş olan Gençlik ve Spor Bakanlığı, Türkiye'de gençlerin ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli hizmetleri ve gençlikle ilgili kurumlar arasında koordinasyonu sağlamaktan sorumlu olan ana kamu kuruluşudur. Bakanlık bünyesinde ilk kez 2013 yılında yayınlanmış olan Strateji Belgesi'nde gençlik yaş aralığı 14-29 olarak belirtilmiştir. Bu yaş aralığının Avrupa Konseyi ile

uyumlu olacak şekilde 15-29 yaş aralığı olarak revize edilmesi ve Bakanlığın ana koordinatör kurum olarak, gençlerin hizmet aldıkları ve/ya ilişkide oldukları tüm diğer bakanlık hizmetlerinin de bu yaş aralığı ve cinsiyet kırılımıyla birlikte raporlanması konusunda iş birlikleri geliştirmesi yerinde olacaktır. Böylelikle sosyal güvenlik kapsamında yer alan gençler, tutuklu ve hükümlü bulunan gençler, devlet desteğiyle kendi işini kurmuş gençler gibi endekste yer aldığı halde Türkiye verisi paylaşılammış olan alanlarla ilgili de bir izleme yapılması mümkün olacaktır.

İdari Verilerin Erişilebilirliği: Gençlik Katılım Endeksi'ndeki politik katılım verileri, kurumların resmi web sayfalarını incelemek suretiyle proje araştırmacısı tarafından manuel olarak toplanmıştır. Milletvekilleri, Kabine Üyeleri, Bakanlar, Bakan Yardımcıları, İl Belediye Başkanları'nın cinsiyet ve yaşları üzerine kurulu olan bu idari veri göstergelerinin tüm yurttaşlar tarafından da takip edilebilir bir biçimde düzenli olarak yayınlanması gerekmektedir. Bu pozisyonlar dışında yerel ve genel seçimlerdeki adayların, ilçe belediye başkanlarının ve il ve ilçe belediye meclis üyelerinin yaş ve cinsiyet dağılımının yayınlanıp izlenmesi de izlenmesi gereken önemli bir göstergedir. Politik katılım alanında yerel düzeyde bir gençlik meclisinin varlığı ile ilgili veri de yine manuel olarak toplanmaya çalışılmıştır. Türkiye, il düzeyinde belediyelerin hemen hepsinin birer aktif web sayfası ve sosyal medya hesabı olması açısından endekste yer alan ülkeler içinde önde olan bir ülke olmasına karşın, gençlik meclisi verisinin bu şekilde toplanması sağlıklı bir yöntem değildir. İl ve ilçe düzeyinde aktif birer kent konseyi, kadın/engelli/gençlik/çocuk meclisinin varlığı ile ilgili de yıl düzeyinde idari bir rapor yayınlanmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu: Türkiye İstatistik Kurumu, her yıl 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı haftasında gençlikle ilgili farklı araştırmalardan ve kamu faaliyet raporlarından derlenen verilen bulunduğu bir İstatistiklerle Gençlik Raporu ve Bülteni yayınlamakta, bu raporu besleyen kendi araştırmalarına dair mikro veri setini de araştırmacıların kullanımına sunmaktadır. Bu raporlarda Eurostat'la da paylaşılan hane halkı ve işgücü istatistikleri 15-29 yaş grubuna dair verilerin çekilebileceği ve/ya talep edilebileceği durumdayken, farklı kamu kurumlarının faaliyet raporlarından gelen verilerde bu özelliği görmek mümkün değildir. Bu noktada Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın ilk maddede belirtilen koordinasyon görevine ihtiyaç duyulmaktadır. İstatistik Kurumu, düzenli olarak toplanan veri setlerine, bazı senelerde Eurostat talebi üzerinden belli soru setleri eklenerek özel istatistik raporları oluşturulduğunu, buna benzer ek soru çalışmalarının Bakanlık ve Sivil Toplum Örgütleri'nden gelecek talepler üzerine de yapılabileceğini belirtmiştir. Bu önerinin düzenli ve şeffaf bir şekilde hayata geçirilmesi veri toplama süreçleri açısından çok anlamlı bir gelişme olacaktır. Bu bağlamda alandaki sivil toplum kuruluşları ve akademisyenlerin katılımıyla özellikle eğitimde ve istihdamda olmayan (NEET) gençlerin sorun ve ihtiyaçları; gençlerin geleneksel ve geleneksel olmayan siyasi katılım biçimlerine katılımları ; gençlerin katılımlarının önündeki engeller; pandemi ve ekonomik krizin etkileri gibi konularda özel soru setlerinin geliştirilerek bu değişkenlerin izlenmesi önerilebilir.

Veri Okuryazarlığı: Gençlikle ilgili veriler oluşturulup üretilirken, gençlerin de aktif yurttaşlar olarak süreçlere katılımları çok önemlidir. Bu bağlamda gençlerin araştırma yöntemleri, veri okuryazarlığı gibi alanlarda genç dostu yöntem ve araçlarla güçlendirilmeleri ve gençlik alanında çalışan genç araştırmacıların desteklenmeleri

çok yerinde olacaktır. Kurumların, özellikle gençlerin doğrudan hizmet aldıkları ve/ya gençlerle ilgili yayınlar yapan kurumların, rapor ve bültenlerinin genç yurttaşların ilgisini çekebilecek ve onlar tarafından anlaşılabilir şekilde düzenlenmesi ve paylaşılması yayınlanan bilgilerin daha fazla gence ulaşmasını sağlayacaktır. Benzer bir şekilde Bakanlıkların, Belediyelerin, Türkiye İstatistik Kurumu web sitesi ve sosyal medya hesaplarının da daha kullanıcı dostu haline getirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Politik Katılım

Türkiye’de genel ve yerel seçimlerde seçilme yaşı 2017 ve 2018 yıllarındaki değişikliklerle 18’e indirilmiştir, ancak ülke nüfusunun %23,04’ünü oluşturan 15-29 yaş arası gençlerin milletvekilliği düzeyindeki temsilleri çok düşük ve Avrupa Birliği ortalamalarının çok gerisinde olup, Kabine, Bakanlık, Bakan Yardımcılığı, İl düzeyinde Belediye Başkanlığı gibi görevlerde ise hiç genç bulunmamaktadır. Gençlerin kararlara katılımını teşvik edecek kendine özel bir bütçesi bulunan, katılımcı ve özerk bir Ulusal Gençlik Konseyi'nin olmaması, Türkiye için önemli bir eksiklik olmaya devam etmektedir. 2004 yılında Habitat Derneği öncülüğünde kurulan Ulusal Gençlik Parlamentosu ve 2014 yılında Toplum Gönüllüleri Vakfı ve Gençlik Hizmetleri Merkezi desteğiyle kurulan ve 2019 yılında Avrupa Gençlik Forumu'na gözlemci statüsünde üye olmuş olan GOFOR Gençlik Örgütleri Forumu bu bağlamda kurulan iki önemli sivil girişimdir. Özerk ve aktif bir Ulusal Gençlik Konseyi'nin oluşturulması, bu konsey yoluyla gençlerin kararlara katılımının sağlanması için bu ve benzeri yapılarda aktif olan, olmayan yerel ve ulusal düzeydeki tüm gençlik örgütlerine açık, şeffaf ve katılımcı bir süreç yürütülmesi gerekmektedir.

2006 yılında kabul edilen Kent Konseyleri yönetmeliği, gençlik meclislerinin kent düzeyinde temsil edilmesi için sağlam bir yasal temel sağlamıştır, ancak il düzeyindeki belediyelerin web sayfalarından veya sosyal medyadan elde edilen veriler 2020 yılında sadece 17'sinin bir gençlik konseyi olduğunu göstermiştir. Belediye gençlik meclisleriyle irtibat halinde olan sivil gençlik konseyi ve forumu üyeleri bu gençlik meclislerinin seçim ve yürütme şekillerine dair de birçok sorun olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu bağlamda yerel yönetimler düzeyinde de sivil toplum örgütlerinin demokratik katılımlarıyla oluşup yürüyecek özerk gençlik meclislerine büyük ihtiyaç olduğu söylenmelidir. Tüm bunlar gençlerin politik katılımı açısından önemli bir demokrasi açığı olduğunu ortaya koymaktadır.

Endekste politik katılım alanında yer alan bir diğer gösterge de bakanlıklar ve belediyelerin aktif birer web sayfası ve sosyal medya hesabına sahip olup olmamasıdır. Bu gösterge bu alanların da gençler için birer politik katılım alanı olduğu varsayımından hareketle belirlenmiştir. Türkiye bu gösterge alanında endekste diğer ülkelere daha önde bulunmakla birlikte, bu site ve hesapların ne kadar kullanıcı ve genç dostu olduğu, gençlere kolay ve rahat bir şekilde iletişime geçmek ve görüş bildirmek için alanlar sunup sunmadığı da ayrıca bakılması gereken bir durumdur. Araştırma kapsamında izlenen sitelerin bu özellikleri sağlamaktan oldukça uzak olduğunu ve bu konuda gelişime ihtiyaç bulunduğunu belirtmek gerekir.

Endekste, tüm ülkeler açısından karşılaştırılabilir ulusal veri setlerine ulaşmak konusundaki sıkıntılar nedeniyle gençlerin sivil toplum katılımı gibi bir değişkene yer verilememiştir, ancak veri bölümünde de belirtildiği üzere gençlerin bu geleneksel olmayan politik katılım biçimlerindeki katılım düzeylerinin ve katılımlarının önündeki engellerin de araştırılıp izlenilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu bağlamda Bakanlık ve İstatistik Kurumu üzerinden yürütülüp yayınlanan bir araştırma olmamakla birlikte sivil toplum örgütlerinin, üniversiteler ve araştırma şirketleri desteğiyle yürüttükleri ulusal düzeydeki araştırmalar, dezavantajlı gençlerin (NEET gençler, genç kadınlar, sosyo-ekonomik dezavantajlara sahip gençler, göçmen/mülteci gençler vb) sivil toplum katılımlarının da daha düşük düzeyde seyrettiğini ve bunun da dezavantajların yeniden üretildiği bir demokrasi açığını gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu noktada, gençlerin politik katılımının sağlanması için kamunun onları özgür, eşit ve özerk yurttaşlar olarak desteklemesinin çok önemli olduğunu söylemek gerekir. Spesifik olarak ifade etmek gerekirse, gençlerin ifade ve örgütlenme özgürlüklerinin hem yasalar düzeyinde hem uygulamada güvence altına alınması; gençlerin aile ve piyasaya bağımlılıklarının ortadan kaldırılıp özerk yurttaşlar olarak ayakta kalabilmeleri için gerekli olan sosyal haklara eşit bir şekilde ulaşmalarının sağlanması için gereken adımların atılması son derece önemlidir.

Gençlerin politik ve sivil katılımlarının artırılmasına yönelik olarak, sorumlu bakanlık tarafından sunulan hizmet ve destekler de çok önemlidir. Gençlik merkezleri ile gençlik örgütleri ve çalışmalarını desteklemeye yönelik olarak kullanılan fonlar endekste yer almayan ancak bu alanda izlenmesi gereken göstergelerdir. Bu merkezlerin farklı özelliklere sahip gençlerin katılımına ne kadar alan açtığı, merkezlere dair kararlarda gençlerin ne kadar aktif oldukları, gençlik örgütlerine verilen finansal destek ve hibelerin ne kadar katılımcı ve şeffaf bir şekilde yürütülüyor olduğu gibi kriterler bu göstergelerin belirleyicileri arasında sayılabilir.

Sosyal Katılım

Sosyal Katılım Alanı, geçmiş yıllarda olduğu gibi 2020 yılında da endeks içinde veri eksiklerinin en fazla olduğu alan olarak göze çarpmaktadır. Türkiye bu alanda sosyal refah sistemi içine dahil olan/desteklenen gençler ve tutuklu/hükümlü gençler değişkenlerine dair endekste belirlenen yaş aralığı çerçevesinde bir bildirimde bulunamamıştır.

TÜİK'in 2020 Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi'ne göre yoksul gençlerin oranı %23,3'tür, Eurostat verilerinde de benzer oranlarda gencin yoksulluk riski altında olduğu görülmektedir. Ayrıca yoksulluğun ve yoksulluk riskinin çalışan gençler için de devam ediyor oluşu da, gençlerin çalışma durumlarının eşit ve özerk birer yurttaş olarak ayaklarının üzerlerinde durabilmeleri yeterli koşulları sağlamaktan uzak olduğunu gösteren başka bir veridir. İstihdam verileri ekonomik katılım bölümünde ele alınmıştır, ancak bu bölümde istihdamda olan gençler içinde sosyal güvenlik kapsamı dışında çalışan gençlerin oranının oldukça yüksek olduğunu

söylemek gerekir. Endekste yer verilmeyen ve özellikle genç kadınların ücretsiz aile işçisi olarak çalıştıkları tarım sektöründe güvencesiz çalışma adeta norm iken tarım dışı sektörlerde çalışan genç erkekler arasında genç kadınlara nazaran daha yüksek düzeyde seyretmektedir.

Tüm bu veriler gençlerin sosyal refah sistemi içinde özel olarak gözetilmesi gereken bir grup olduğuna işaret eder niteliktedir, ancak sosyal koruma sistemi içinde finansal açıdan desteklenen gençlerin oranına ulaşmak mümkün değildir. Bu durumda gençlere sunulan desteklerin çok farklı kurum ve kuruluşlar üzerinden veriliyor oluşunun yanı sıra, gençlerin kamu politikalarında yaygın olarak özerk bireyler olarak değil de bir “ailenin” parçası olarak tanımlanmış olmasının, dolayısıyla gençleri desteklemek için geliştirilen politikalar aileleri desteklemek üzerinden yürütülüp, verilerin de bu bakış açısıyla toplanmasının da etkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda sosyal refah sistemi içinde farklı kurumlar bünyesinde dağınık olarak bulunan verilerin bir haritalama çalışması yapılarak düzenlenip yayınlanarak izlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu noktada elde edilebilen veriler ışığında genç işsizliği ve yoksulluğunu de dikkate alan, gençlere özel bir sosyal güvenlik sisteminin oluşturulması gerektiğini söylemek yerinde olacaktır. Bu bağlamda işsizlik maaşı kapsamının geliştirilmesinin yanı sıra sosyal refah devletlerinde kullanılan önemli sosyal politika araçlarından temel vatandaşlık gelirinunin gündeme alınmasına da ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Sosyal katılım alanında izlenen tutuklu/hükümlü genç verisi Türkiye'nin düzenli olarak bildiremediği veriler arasındadır. Bu veri bağlamında ilgili kurum tarafından kırılımı sunulan yaş aralığı 18-40 olmakla birlikte, bu kırılımdaki yüzdenin endişe verici bir düzeyde olduğunu söylemek gerekir. Tutuklu/hükümlü genç verilerinin, bu gençlerin hangi kanunlarla ilgili olarak, ne kadar süredir tutuklu/hükümlü oldukları gibi değişkenler üzerinden düzenli olarak izlenmesi, gençlerin tutuklu/hükümlü olmalarıyla sonuçlanan kanun ve uygulamaların ifade ve örgütlenme özgürlüğü açısından bir engel teşkil edip etmediğinin de sorgulanması gerekir.

Eurostat verilerine göre, Türkiye'de okulu erken terk edenlerin toplam oranı 2014'ten bu yana istikrarlı bir düşüş göstermekle birlikte, genç erkekler için %27,5 ve kadınlar için %25,8 ile halen yüksek bir orandır. Bu veri dışında orta öğretim düzeyinde gerçek zamanlı bir okul terk oranının da hesaplanıp izlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Türkiye'deki 12 yıllık zorunlu eğitim sistemi gereğince, okulu terk etmiş olan öğrenciler idari olarak otomatik bir şekilde açık öğretim sistemine dahil ediliyor olduğu için yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı İstatistikleri üzerinden bir izleme yapmak sağlıklı bir sonuç vermemektedir. Ortaöğretim düzeyinde okul terki değerlendirilebilmek için doğum yılı bazlı yapılan izleme çalışmalarında %10,9 civarında bir okul terk oranı olduğu görülmektedir. Türkiye'de NEET gençlerin özellikleri, AB ülkelerine göre farklılık gösteriyor olsa da okul terk, gelecekte NEET grubunda olmaya sebep olan değişkenlerden biri olarak önemini korumaktadır. Dolayısıyla ortaöğretim düzeyinde okul terkin sebeplerinin araştırılıp, bunun önlenmesi için çalışmalar yapılması gerekir.

Türkiye’deki yaygın mesleki eğitim olanakları genellikle eğitim sistemini erken yıllarda terk edenlerden ziyade lise düzeyinde terk eden veya lise mezunu işsizlere hitap etmektedir. Bu nedenle daha dezavantajlı ve yoksul gençlerin bu olanaklardan faydalanma şansları da sınırlı kalmakta olup, bu alanda dezavantajlı gençlere ulaşmaya dair politikalar geliştirilmesine ve izlenmesine ihtiyaç vardır.

Türkiye’de gençlerin yüksek öğrenim kayıt ve mezuniyet oranları uzun yıllardır süre gelen bir artış eğilimindedir. Yüksek öğrenim istatistiklerinde açık öğretimin önemli bir yer kaplıyor olduğunu ve yıllar içinde özel/vakıf üniversitesi sayı ve oranlarının artıyor olduğunu da söylemek gerekir. Düşük beceri düzeyi gerektiren işlerin yaygınlığının güvenli olmayan çalışma koşullarında bir istihdam alanı yaratıyor olmasından dolayı gençlerin daha düzgün ve daha iyi koşullarda işler bulmak umuduyla yüksek öğrenime yönlendikleri düşünülmektedir. Ancak Türkiye OECD ülkeleri arasında eğitim seviyesi daha yüksek gençler arasındaki işsizlik oranının en yüksek olduğu ülkeler arasındadır. Bu durum ülkenin istihdam yaratma kapasitesinden kaynaklanıyor olabileceği gibi, eğitimdeki düşük kalite ile de ilişkili olabilir. Eğitim ve istihdam politikaları arasındaki ilişkinin temelinde işgücü piyasasının talep ettiği niteliklere sahip işgücü arzını sağlama amacı yatmaktadır, oysa ki özel sektörün istihdam yaratma kapasitesinin eğitim ve beceri seviyesi artan nüfusun istihdam ihtiyacına ne ölçüde ve hangi meslekler ağırlıklı olacak şekilde cevap verebileceği de en az onun kadar göz önünde bulundurulması gereken bir durumdur. Buradaki arzın talebi karşılamadığı durumlarda yüksek öğretim gören gençlerin, işsiz kalma baskısıyla giderek niteliklerinin altındaki işlerde çalışmaya yönlendirildiği, buna karşı isteksizliklerininse “iş beğenmeme” olarak değerlendirildiği görülmektedir ve bu sorunlu bakış açısının değiştirilmesi gerekmektedir.

Eğitimin gençleri istihdam piyasasına girişe yeterli bir şekilde hazırlayamaması hem gençler hem işverenler tarafından belirtilen sorunlar arasındadır. Gençlerin eğitim ve istihdam tercihlerinde daha fazla esnekliğe sahip olmak ve bu ikisi arasında farklı dönemlerde geçiş yapma imkanına sahip olmak gibi talepleri bulunmaktadır. Bu bağlamda, yüksek öğretimde staj olanaklarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması birçok strateji metninde yer alan bir politika olarak göze çarpmaktadır. Staj düzenlemeleri kapsamında, stajyerlerin sigortalarının yatırılması da düzenlemeler içinde yer alıyor olmakla birlikte, bu alanda denetimlerin oldukça zayıf olduğu ve sigortasız stajyerlik durumunun yaygın norm olarak devam ettiğini söylemek gerekir. Bir yandan da yüksek öğretimin bu derece piyasayla ilişkilendiriliyor oluşu, ülkedeki eğitim algısı ve onun içerik ve kaliteye etkisi açısından düşünülmesi gereken bir durumdur.

Mezunları arasındaki yüksek işsizlik oranına rağmen, üniversite gençliği sivil topluma katılım ve kamu kaynaklarının kullanımı açısından gençler arasında görece avantajlı olan bir grup olarak göze çarpmaktadır. Gençlerin güçlendirilmesine yönelik olarak kullanılan kamu harcamalarının büyük bir çoğunluğunun Yurt-Kur üzerinden üniversiteli gençler için kullanıldığı görülmektedir. Yurt-Kur harcamaları içinde burs olarak verilen miktar geri ödemeli olarak verilen kredi miktarının çok gerisindedir; yurt kapasiteleri de talebi karşılamaktan uzak olup, burs ve kredi artış oranları da GSYH ve enflasyon oranları düşünüldüğünde çok yetersiz

kalmaktadır. Tüm bunlara rağmen, üniversite gençlerinin görece daha avantajlı olarak görüldüğü bir durumda, eğitim ve istihdam dışında kalan gençlerin güçlendirilmesine yönelik yapılan harcamaların ve onlara sunulan hizmet ve desteklerin arttırılmasına ihtiyaç olduğu aşıkardır. Bu bağlamda endekste yer almıyor olsa da farklı kamu kurum ve kuruluşlarının gençlere yönelik olarak kullandığı bütçe kalemlerinin de derlenerek düzenli bir şekilde izlenmesi gerektiğini söylemek gerekir.

Ekonomik Katılım

Ekonomik Katılım alanı değişkenleri endekse en düzenli olarak veri sunulabilen değişkenlerdir. Bu alandaki tek sorunlu veri, devlet desteğiyle kendi işini kurmuş olan gençler değişkenine yönelik olan veri olup, farklı girişimcilik ve istihdam destek programlarında sunulan finansal desteklerin yaş ve cinsiyet kısımlarının düzenli olarak raporlanıp izlenmesi gerekmektedir.

Gençler arasındaki işsizlik ve uzun süreli işsizlik oranları endişe verici derecede yüksek düzeyde seyretmeye devam etmekte olup, önceki bölümde belirtildiği gibi işsiz gençlerin %24,1'inin yüksek öğrenim görmüş olması da dikkat çekici bir durumdur (kadınlar için 16,8; erkekler için 10,1).15-29 yaş aralığındaki gençlerde NEET oranı da 2020 yılında da önceki yıllara göre en yüksek değere (%31,92) ulaşarak AB ve OECD ortalamalarının çok üzerinde bir düzeyde seyretmiştir. Türkiye'deki NEET gençlik verisinin sıkıntılı ve özgül yanlarından biri bu kesim içinde sadece küçük bir oranın işsizlere işaret ediyor oluşu ve verinin ağırlıklı olarak işgücünün dışında olan / aktif olmayan nüfusu kapsayan bir nitelikte oluşudur. Bu da aslında Türkiye'de istihdamda ve eğitim-öğretimde olmayan genç nüfus sorununun ekonomik krizlere dayalı nedenlerin yanı sıra daha yapısal olan nedenlere bağlı olarak geliştiğini gösterir niteliktedir. Türkiye için karşılaştırmalı olarak yapılabilecek ikinci bir gözlem de genç nüfus içinde ne istihdamda ne de eğitimde olma durumunun cinsiyet bazında ciddi ölçüde farklılaştığıdır.

İşgücüne katılım oranları 2020 yılında bir önceki yıla oranla düşüş göstermiş olup, genç kadınların işgücüne katılım oranları erkeklerin katılım oranının neredeyse yarısı kadar gerçekleşmiştir (erkekler için %62,8; kadınlar için %33,9). İşgücüne katılmama nedenlerine bakıldığında, kadınların en önemli nedenlerinden birinin ev işleri olduğu görülmektedir. İşgücüne katılmayan kadınların %29,9'u bunu ana neden olarak belirtirken, erkeklerin hiçbiri bu durumu belirtmemiştir. Aile/kişisel sorunların da kadınları erkeklerden iki kat daha fazla etkiliyor olduğu görülmektedir. Bu veriler, erken evliliklerin Türkiye'de genç kadınlar için bir sorun olmaya devam ediyor olduğu ve aynı yaş grubundaki genç kadınlarda evli olanların oranının erkeklerin iki katından fazla olduğu verisiyle birlikte değerlendirildiğinde , istihdam politikaları geliştirilirken hane içinde toplumsal cinsiyet temelli iş bölümünün hem evli olanlar hem de evli olmayanlar açısından incelenip , toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık içeren uygulamaların değiştirilmesi yönünde adımlar atılmasını gerekli kılmaktadır.

2020 yılı gençlerin Covid-19 pandemisi ve ona bağlı gelişen ekonomik sıkıntıların etkileri yüzünden istihdamda ekstra zorluklar yaşamaya başladıkları bir yıl olarak göze çarpmaktadır. Özellikle gençlerin ve genç kadınların yoğunlukla istihdam edildikleri hizmet sektörünün pandemi krizinden en çok etkilenen sektörler arasında olduğu dikkate alındığında bu durum şaşırtıcı değildir, ancak etkilerin özel olarak araştırılıp koruyucu tedbirler alınmasına ihtiyaç bulunmaktadır. İstihdam seviyeleri veya işsizlik oranları pandemi etkilerini yakalamak için yeterli değildir, çünkü Türkiye’de 2020 ve 2021 yıllarında pandemide işten çıkarılmayı yasaklayan ve kapalı kalan iş yerlerinde çalışanları kısa dönemli çalışma ödeneği ile destekleyen bir takım politikalar uygulanmıştır. Bu politikalara bağlı olarak bu dönemde çalışmayan, ücretsiz izne ayrılmak durumunda olan ve/ya kısa dönemli çalışma ödeneği alan işçiler şirketleri onlara ödeme yapmıyor olsa dahi çalışan olarak sınıflandırılmaya devam edilmiştir. Bu kişilerin işlerine ne zaman ve şekillerde dönebilecekleri belirsizliğinin yanı sıra ortamın yeni iş arama ve işe yerleşme konusunda daha da zorlayıcı oluşu bu alanda ekstra tedbirlere olan ihtiyacın devam ettiğini gösterir niteliktedir.

Son yıllarda hem Gençlik ve Spor Bakanlığı strateji belgeleri ve projelerinde, hem gençlik istatistiklerinde hem de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı strateji belgeleri ve İŞKUR istatistiklerinde NEET gençlere özel bölüm ve uygulamalara yer verildiği göze çarpmaktadır ve bu olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Bunun yanında NEET gençler hakkında politika ve projeler üretmeden önce onların ihtiyaç ve talepleriyle ilgili ulusal düzeyde ayrıntılı araştırma çalışmaları yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

İstihdam politikalarının büyük ölçüde özel sektör temelli geliştirilmeye çalışıldığı gözlemlenmektedir oysa kamu kesimindeki istihdam olanakları da en az onun kadar değerli olup, gençlerin özellikle üniversitelerde ve gençlere yönelik hizmetler sağlayan kamu kurum ve kuruluşlarında çalışıyor olmaları hem ekonomik hem politik katılımları açısından büyük önem taşımaktadır.

Son dönem istihdam politikaları arasında özellikle örgün eğitim dışında kalan nüfusa yönelik olarak MEB ve İŞKUR tarafından düzenlenen mesleki beceri geliştirme programları göze çarpmaktadır. Bu programlara yönelik istatistiksel bir takım veriler yıllık faaliyet raporlarında yayınlanmaktadır ancak mesleki ve teknik eğitimlerin ne denli başarılı olduğu ve bu eğitimleri alan kişilerin ne ölçüde kalıcı istihdama kavuşabildiğine ilişkin daha nitelikli ve kapsamlı izleme çalışmaları yapılmalı ve bu çalışmaların sonuçları kamuoyu ile paylaşılmalıdır.

Yine son yıllarda girişimciliği geliştirmeye yönelik politikaların da istihdam alanında daha ağırlıklı bir şekilde kullanılmaya başlandığı gözlemlenmiştir. Artan girişimcilik eğitimleri ve bunları destekler şekilde hayata geçirilen kuluçka merkezleri gibi uygulamalar olumlu gelişmeler olarak nitelenebilir. Genç girişimciliğinin vergi sistemindeki düzenlemeler ve özel krediler yoluyla desteklenmesi de bu uygulamaların verimliliğini destekler nitelikte bir öneri olacaktır. Bu politikaların kapsayıcılığı ve sonuçları ile ilgili olarak daha fazla izleme çalışmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Eğitimden istihdama geçişteki sorunların önlenmesi amacıyla hayata geçirilen kariyer danışmanlığı programları da son dönem strateji belgeleri ve proje uygulamalarında yer alan programlardır. Bu bağlamda MEB kanalıyla örgün eğitim içindeki öğrencilere sağlanan bireysel rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetleri ile İşKUR ve Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından üniversitelerde sunulan kariyer danışmanlığı hizmetleri arasında koordinasyonun sağlanması bu politikaların kapsayıcılığının ve sonuçlarının daha sağlıklı bir şekilde izlenmesine de yardımcı olacaktır.

Endekste tarım dışı istihdam verileri kullanılmamış olup, istihdam, işsizlik ve NEET oranlarının bölgesel dağılımına da yer verilmemiştir ancak Türkiye’de gençlerin ekonomik katılımıyla ilgili politikalar düzenlenirken farklı bölgelerin yerel özellik ve ihtiyaçlarının da dikkate alınması gerekmektedir. Bu bağlamda özellikle g veren kentler için g engelleyecek istihdam ve büyüme politikalarının hayata geçirilmesine ihtiyaç vardır. Örneğin mevcut durumda kalifiye olmayan emeğin kırsal kesimden kentlere g temelinde tartışılmakta olan i göç sorunu, kalifiye olmayan gençlerin mesleki beceriler edinmesini sağlayarak zlmeye çalışılmaktadır. Bu alışmalar gençler için önemli olmakla birlikte ülkedeki eğitimi insan kaynağının bu şekilde birkaç merkezde yoğunlaşmasının olası olumsuz ekonomik ve demografik sonuçları da dikkate alınmalıdır.

Gençlik Politikalarına Dair

Politika notunun bu son bölümünde istihdam politikaları özelinde gençlikle ilgili bir politika geliştirilip uygulanırken gözetilmesi gerektiği düşünülen ilkelere bahsedilecek olup, benzer ilkelerin diğer tüm katılım alanlarına yönelik politikalar üretilirken bir rehber niteliğinde değerlendirilebilir.

Türkiye’de gençlik politikaları alanında genel bir sorun olarak görülen gençlerin homojen bir grup olarak algılanması sorunu istihdam ve işgücüne katılım politikalarında da göze çarpan bir durumdur. Ekonomi politikalarının kendi tektipleştirici niteliğinin de etkisiyle gençlik içindeki farklı grupların varlıkları, ihtiyaç ve talepleri politika gelişim süreçlerinde yeterince dikkate alınmamaktadır. Genç kadınların ve engelli gençlerin işgücü piyasasına katılımlarının önündeki engellere ilişkin bir farkındalık mevcut olsa da LGBT+ gençler, Romanlar, mülteci ve sığınmacılar, g mağduru gençler gibi farklı kesimleri de içerecek şekilde kapsayıcı politikaların geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Politikalar oluşturulurken cinsiyet, cinsel yönelim, etnik kimlik, eğitim, engellilik, yaşanılan bölge ve benzeri özellikler temelindeki farklılıkların dikkate alınması gerekmektedir.

Politika belgelerinde hem merkezi hem yerel düzeyde, farklı sosyal ortaklarla istişareler yapıldığı belirtilmektedir ancak ekonomik katılım/istihdam politikalarında işveren taleplerinin nihai politikaların belirlenmesinde daha etkili olduğu görülmektedir. Gençliğin istihdam alanındaki kamu politikalarına katılımı oldukça sınırlıdır, hatta bunun hiç olmadığı söylenebilir. Başka bir deyişle, beceri edindirilmesi ve iş bulması konusunda yönlendirilmesi ve yardımcı olunması gereken bir grup olarak görülmekte olan gençlerle daha çok istihdam politikalarının pasif bir alıcısı olmaları düzeyinde ilişki kurulmaktadır. Gençlik örgütlerinin gençliğin istihdamına ilişkin konularda politika önerilerinde bulunabileceği tek etki alanının kalkınma planı hazırlıklarında kurulan komisyonlar olduğu söylenebilir. Özellikle yerel düzeyde gençliğin örgütlenme ve temsil şansının az olduğu durumlarda, gençliğin bu mekanizmalara katılması neredeyse imkansızdır. Oysa gençler yolsuzluk, liyakata dayalı bir sistemin olmadığı yönündeki deneyimler ve kayırmacılık, toplumun farklı mesleklere bakışı, askerlik hizmetinin işgücü piyasasına girişte yarattığı engeller gibi politika belgelerinde çok da tartışılmayan ancak dikkate alınması gereken sorunları ortaya koymaktadır.

İstihdam alanında gençlerin farklı ihtiyaçlarını gözeten ve gençliğin hayatının farklı alanları üzerindeki olası etkileri dikkate alan bütüncül ve tutarlı bir gençlik politikasına ihtiyaç vardır. Bu bağlamda kamu politikalarına ilişkin olarak farklı kurumlar tarafından düzenlenen belgeler ve uygulanan programlar birlikte değerlendirilmeli, özellikle birbiriyle çelişen hedef ve programlar kamu, sivil toplum, akademi ve tabii gençlerin katılımıyla yeniden gözden geçirilmelidir. Örneğin eğitimden istihdama geçişte, eğitim seviyesi arttıkça aileye bağımlılık ciddi bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Kamu politikalarında işsiz gençlerin aile şemsiyesi altında korunmasının Türkiye gibi ekonomiler ve kültürlerin genel geçer bir özelliği olduğu algısı ön plana çıkmaktadır. Halbuki, gençlerin sosyal güvenliğe ve sosyal yardımlara erişimini büyük ölçüde aileleri kanalı ile düzenleyen politikalar, gençlerin özerk birer yurttaş olarak olabilmelerinin önünde bir engel teşkil etmektedir.

Kamu kurumları içerisinde belirli politikaların geliştirilmesi safhasında yürütülen araştırma çalışmaları bulunmakla birlikte NEET gençler gibi belli özellikteki gençlik gruplarına ve istihdam alanında yaşanan sorunlara dair daha kapsamlı araştırma ve hazırlık çalışmalarına ihtiyaç bulunmaktadır ve bu araştırmalar planlanırken üniversitelerin ve sivil toplum örgütlerinin katılımı büyük önem taşımaktadır. Bu araştırmaların sonunda ilgili kamu politikaları belirlenirken kısa vadede sonuç yaratacak dar kapsamlı politikalar yerine orta ve uzun vadede daha olumlu değişim yaratacak politikalar tercih edilmeli, bu bağlamda yapılacak değerlendirmeler piyasaya indirgenmeyip gençlerin ihtiyaç ve talepleri önceliklendirilmelidir.

Türkiye’de gençlik istihdamına ilişkin olarak son dönemde izlenen politikalara karar verilirken gelişmiş ülkelerde uygulanan politikaların incelenip model alınması olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir ancak bu modelleme süreçlerinde Türkiye’nin sahip olduğu farklı sosyal ve ekonomik özellikler ile gençlik ve istihdam yapısının ve bölgesel olarak farklılaşan dinamiklerin dikkate alınması gerekmektedir. Örneğin, başarılı Almanya modeline dayanan ve Türkiye’ye uyarlanmakta olan ara eleman yetiştirmeye dayalı mesleki

eğitim sistemi, Türkiye’de gençlerin sendikal katılımı çok kısıtlı olduğu ve işverenleri ve istihdam edilenleri temsil eden sosyal ortaklar arasındaki işbirliği ve ortak çalışma kültürü yerleşik olmadığı için istenildiği düzeyde başarılı olamamaktadır. Başka bir politikayı ele alırsak, kayıtsız istihdamın çok düşük olduğu ülkelerde gençlerin işgücü piyasasının tamamen dışında kalmaması için uygulanan geçici ve esnek çalışma politikaları, geçici ve güvencesiz işlerde kalıcı bir Şekilde çalışılmasının nn açma riski taşıdığı için Türkiye gibi kayıt dışı çalışmanın yüksek olduğu bir ülkede özellikle orta ve uzun vadede anlamlı bir politika tercihi olmayabilir.